

Nr 154.

Av herr **Lindhagen**, om vidtagande av åtgärder för internationell utredning och överläggning i fråga om antagande av ett världsspråk m. m.

Tidigare rådde tystnad om världsspråket på de politiska vädjebanorna. På senare tider har den världsbefriande saken, »kronan på våra internationella inrättningar» såsom den blivit kallad, tydligen börjat ingå i medvetandet. Det uppstår nämligen här och där skärmytslingar om densamma. Strid är liv, och således är denna företeelse ett livstecken.

Dessa meningsbrytningar förbigå emellertid merendels världsspråkfrågan såsom sådan. Striden står mellan anhängare av »konstgjorda» och »levande» språk samt inom de båda grupperna, om vilket »konstgjort» och vilket »levande» språk, som bör bli världsspråk. Denna diskussion rör sig på ett lägre plan. Men då tankeutbytet helst vill hålla sig där, må här begynnas med den saken, innan framställningen övergår till huvudfrågan.

Det är vanligt, att förfäktare av de olika meningarna stödja sig på uttalanden av auktoriteter, särskilt professorer. Låtom oss lämna auktoriteterna åsido. De ställa sig i detta som i andra fall oftast till hälften på vardera sidan. *Låtom oss tänka själva!*

Skulle då icke schismen mellan konstspråk och levande språk något mildras därmed, att vi bleve överens om, att även de »levande» språken i själva verket äro konstgjorda eller åtminstone konstiga och detta senare i synnerlig grad. Vore ett språk, som talas, naturligt, skulle det vara tämligen lika i hela världen, eftersom människorna äro tämligen lika överallt. De andra olika djurarterna hava var för sig ett verkligt naturligt språk, som därför är lika överallt. En häst gnäggjar och en ko råmar på samma sätt i Marocko som i Haparanda. De ljuden, en människa frambringa i det ögonblick hon födes och i sin dödsångest, äro också naturliga och därför tämligen lika i hela världen.

Ingen människa födes däremot med medfödda anlag för ett visst språk. Språket är något, som inläres genom minnesövning på ett konstgjort sätt. De första lektionerna i detta konstspråk ges av modern, då hon lutar sig över barnets vagg. Därför kallas det modersmålet. Redan namnet anger således, att det icke är barnets språk utan en annans språk, som konstmässigt inläres hos barnet.

De levande språken, slumpvis tillkomna och fyllda med bristande logik, oregelbundenheter och annat krångel, kunna aldrig bli annat än konstgjorda språk för alla, som icke ha dem till modersmål. Det senare är inlärt ekvilibristiskt och en sådan övning mäktade de flesta människor icke mer än en gång. Man kan icke begära, att vi skola kunna tillägna oss på något som helst själfullt sätt en annan nations modersmål. Det inträffar icke heller annat än i privilegierade undantagsfall. Det stora flertalet skriva icke poesi och litteratur ens på sitt eget språk och njuta måttligt vad andra skrivit. Hur omöjligare då med ett främmande språk, som detta flertal aldrig kan lära sig riktigt och vars blotta måttliga inhämtande kräver arbete och utgifter i årtal.

Därför tror jag, att någon demokratisk lösning av världsspraksfrågan aldrig blir möjlig genom att till världsspråk antaga ett nu existerande nationalspråk annat än genom avskaffande av modersmålet för de andra nationerna. Det är fysiskt, psykiskt och ekonomiskt omöjligt. Alla dessa språk äro för de menige olidligt inkrånglat konstgjorda utom för dem, som lärt ett språk såsom modersmål.

Även de »levande» språken äro ofta tillkomna rent av genom avsiktliga bearbetningar. Det tyska riksspråket har av en kommitté skapats från olika munarter. Det ryska riksspråket lär en ensam man på samma sätt fabricerat. Även det svenska riksspråket talas icke av lantbefolkningen på vissa trakter i landet, utan detta få de med konst lära sig i skolorna, med föga utbyte dock ofta på grund av språkets krångliga beskaffenhet. Om mänskligheten nu skall få ett gemensamt språk vid sidan av de konstgjorda modersmålen, vore det väl en välsignelse, om det äntligen blev ett logiskt språk och ett lättlärt språk, som ej tog årtal av lidanden och uppoffringar för världens milliarder människor och som skrevs så, som det talades.

Vi bönder, arbetare, tjänstemän och alla andra vanliga människor äro förtjänta av, att det nu göres ett slut på detta förtryck över oss. Vi vilja kunna göra oss förstådda av alla människor i världen, och det är oss nog. Vi vilja bliva världsborgare och vänner med alla. Vi vilja komma »över de höje Fjelde», som de konstgjorda, granithårda språk-

murarna resa mellan folken och individerna med omöjliggörande av andarnas samverkan i världen.

Vi vilja ock lätta något för världens barn på en av deras rysligaste skolbördor. Vilken ovilja mot språkundervisning implantas ej i elementarläroverkens svenska ungdom bara genom dessa tyska och även franska och engelska scripta, som av barnet ej kunna uppfattas annat än som ett plågoris och vari de flesta måste komma till korta. Det uppfunna lättlärdas normalspråket tilltalar däremot enligt erfarenhet barnet, därför att det är logiskt och överkomligt. Barnet får kärlek till det. De små kunna snart börja korrespondera med barn i andra länder, en utsökt metod för att skapa samförstånd i världen.

För övrigt blir det omöjligt säkerligen *ur politisk synpunkt* att obligatoriskt genomföra något av våra talspråk såsom världsspråk. Franskans bör väl då stå i första rummet, som mest logiskt och klart. Men det vågar man icke förslå på allvar, utan faller tillbaka på engelskan, främst därför, att »det är lättare att lära». Där ha vi det. Men även det språket är dock så svårt, att det tar lång tid att lära, och en främmande kan endast undantagsvis och efter otrolig möda komma in i dess själ. Och vilket barbari att tvinga jordens alla barn i alla tider att inhämta ett språk, där stavning och uttal äro två olika saker.

Men även om detta gick för sig, skulle Frankrike säga nej, Ryssland säga nej, Tyskland säga nej, Kina säga nej, Japan säga nej, o. s. v.

Ingen ville förmodligen vara med om ett sådant världsherravälde för en nation. Denna nation skulle ligga över i alla internationella debatter och förhandlingar. Den skulle förkväva de ekonomiska möjligheterna för all inhemsk litteratur i de andra länderna. Dess barn bleve befriade från en undervisning, som alla andra måste åtaga sig.

Gärna må man i skolorna experimentera fortfarande med ett levande eller f. d. levande språk. En handfull intellektualister i privilegierad ställning eller med särskilda språkfallenheter må ock gärna fortfarande åtnjuta den estetiska vällusten av förnimmelsen av ett annat språks själ och möjlighet att läppja på dess »finesser».

Vi menige kräva nu en framfärd för alla människor och för detta ändamål måste vi kräva ett medel, som är överkomligt och genomförbart. Kanske skall det visa sig, att det också är förträffligt i alla avseenden. Mången tvivlar på det nu ostridigt godtagna språksystemet Esperanto-Idos förmåga att även förmedla kunskap om litteratur. Konstspråkskännare erinra häremot, att framstående litterära standardverk

lätt och med fördel översatts på konstspråket, och att mången tyckte, att de gjorde sig till och med bättre på detta språk på grund av dess klarhet och kraft. Så olika kunna meningarna vara.

Ett krångligt levande språks genomförande såsom världsspråk är vida bättre än ingenting. För min del har eftertanken sagt mig, att ett logiskt, enkelt och lättlärt konstspråk bör hava ett ännu större företräde. Men det är ju möjligt, att jag misstager mig.

*

Efter denna utflykt återgår jag till huvudfrågan, eller hurusom den stolta drömmen om ett andligt föreningsband mellan folken och människorna kommer att släpas till trasor i stoftet, så länge ivrarna för detsamma kivas om formerna för dess gestaltning. Vore det icke skäl, att vi nu i stället *samlade oss om det stora och gemensamma nämligen världsspråksidén såsom sådan?* Kunde det icke vara praktiskt att höja den upp på ett högre plan, att söka vinna någon uppmärksamhet och intresse för dess genomförande hos den allmänna opinionen, men också hos dessa uppklätrade konjunkturmänniskor, som styra världens öden.

Av denna bevekelsegrund framfördes vid riksdagarna 1911, 1912, 1915, 1917 och 1919 framställningar om svenskt initiativ till en internationell överläggning om genomförandet genom mellanfolklig överenskommelse av ett världsspråk, avsett att inläras i alla världens skolor. Härmed syftades på en förutsättningslös utredning, som skulle slutligen bestämma även språket. Förslagen blevo ej någon gång bifallna. En viss förhoppning ställdes till socialdemokratiska partiet. Det ville ju en sammanslutning mellan världens arbetare, och då borde väl dessa önska att kunna förstå varandra. Då jag såsom medlem i förtroenderådet en gång väddade för saken, möttes den av avslag. Därmed var sakens öde avgjort också i riksdagsgruppen.

Under åren 1911—1915 gjordes enahanda hänvändelse till nordiska interparlamentariska förbundet, dessutom ock vid ett eller ett par senare tillfällen. Förbundet har enligt sina stadgar till ändamål bland annat att »upptaga sådana spörsmål, som avse främjandet av fredliga förhållanden mellan folken». Dess råd yttrade trots detta åren 1913 och 1914: »Då framställningen avser ett ämne, som icke faller inom nordiska interparlamentariska förbundets verksamhetsområde, har rådet icke funnit ifrågavarande framställning vara av beskaffenhet att böra upptagas å kommande delegerademötes föredragningslista, men skulle, i överensstämmelse med vad i flera liknande fall ägt rum, rådet låta bringa

framställningen till delegerademötets kännedom». De andra tre åren föranledde framställningen ingen åtgärd från rådet, år 1915 dock med den motiveringen, att ingen av rådets medlemmar önskade att upptaga förslaget och under meddelande, att rådet icke hade antagit förslaget till delegerademötet. Hänvändelser ha också gjorts annorstädes såsom till interparlamentariska unionen samt fredsbyrån i Bern, utan att dock leda till något resultat.

Slutligen hemställdes till nordiska fredskongressen i Stockholm hösten 1919, att den måtte uttala sig för en förutsättningslös utredning av ämnet och göra erforderliga hänvändelser för åstadkommandet av en internationell överenskommelse. Detta förslag blev av kongressen i en hastig vändning remitterat till rådet. Detta gav den svenske sekreteraren suveränt uppdrag att utreda saken. Detta skedde på det sättet, att till en del personer i Europa utsändes en fråga, vilket språk de förordade till världsspråk. Majoriteten av de inkomna svaren uttalade sig till förmån för engelskan på de vanligen därför anförda skälen i allmänhet utan ingående på en undersökning av sakens ovan antydda sidor. Sedan ha de tre fredsföreningarna på rådets förslag uttalat sig för engelska såsom världsspråk. Så uppstod det åtminstone för motionären mycket överraskande resultatet, att en motion om förutsättningslös utredning om behovet av ett världsspråk och mellanfolklig överenskommelse därom ledde endast till förenämnda resultat.

Emellertid, någon utväg måste finnas för att höja världsspråkstanken upp på ett högre plan. En vädjan gjordes till världsspråksintresserade. En församling på ett trettiotal personer sammankommo den 20 november 1919, diskuterade enighetstanken, funno den god, samt tillsatte en kommitté. Denna har bestått av 4 ifråga om språkvalet neutrala personer, 4 representanter för esperanto, 4 för ido samt 2 talsmän för ett nationellt talat språk, varjämte kommittén med sig adjungerat en representant för den världsspråksyttring, som företrädes av mondalunionen (se sid. 20).

Kommittén, i vilken sålunda alla olika uppfattningar rörande språkvalet voro företrädade, beslöto *enhälligt* att börja verka för sakens lyftande till det högre plan, som ovan sägs. Då folkens förbunds första delegerademöte vid den tiden stod för dörren, beslöto vi till en början att göra en hänvändelse dit. Denna gick ut på ett *förutsättningslöst* internationellt övervägande och ett avgörande efter internationell överenskommelse med stöd av den vunna utredningen. Visserligen ansåg sig kommittén därvid även böra omnämna, att skiljaktiga me-

ningar om språket förefunnos och att även den saken måste ingå i den förutsättningslösa utredningen. Den övervägande majoriteten trodde därvid öfvervägande skäl ligga för ett så kallat konstspråk. Två ledamöter förordade i ett tilläggsyttrande engelskan. Esperantister och idister nedlade inbördes vapnen för tillfället inför det stora gemensamma målet — också en ny löftesrik företeelse —. En mondialist framförde sin synpunkt.

Naturligtvis fäste vårt folks politiska uppfostrare, den svenska pressen, mycken liten uppmärksamhet åt detta betänkande. Förmodligen därför att det var ett enhetsverk och i all synnerhet kanske därför, att det ville höja en stor fråga till dess rätta plats och önskade, att en av de stackars plågade människornas viktigaste angelägenheter någon gång skulle komma till början av sitt förverkligande. Det utlämnade koncisa, kortfattade referatet stympades därför merendels, dess kvarstående brottstycken erhöilo en undanskymd plats med minsta stil. Något eget uttalande och allra minst någon uppmuntran kom ej till synes, så vitt jag vet, i någon enda tidning.

Men se, när en eller annan privatperson vill »få in» något i denna sak, särskilt om det gäller ett försvar i stort sett för den bestående språkförbistringen utan kännedom om problemets många sidor och andra tankeriktningar, då har man under senare tider fått erfara, att sådana framställningar i olika tidningar fått ett pompöst mottagande och en påtaglig bevågenhet. Sådant är nu vårt politiska uppfostringsväsende, och ändå förvånar man sig över, att världen icke går framåt.

Världsspråkskommittén inlämnade till svenska regeringen sitt betänkande jämte en skrivelse ställd till nationernas förbund och dess delegeradeförsamling med hemställan, att regeringen ville överlämna framställningen med bilaga samt därtill foga ett förord för kommitténs slutliga hemställan om en förutsättningslös undersökning av saken. (Bil. A. B. C.). Regeringen överlämnade vår petition, men beledsagade den icke med något eget förord, såsom vi hoppats och haft rätt att hoppas. Det förljudes, att motstånd mot förordet skulle rests bland annat av utrikesministern, vilket väl ock är antagligt.

För min del kommer jag alltid att strida för den uppfattningen, att en riksstyrelse har plikter mot sitt folk i dess bekymmer, även de andliga. *Det svenska folkets stora flertal är undanträngt, lamslaget på grund av vårt språks betydelselöshet i världen. Våra tankar äro vanmäktiga, våra förbindelser omöjliggjorda, vår demokrati bakom flödet på grund av denna orättvisa.* Vi äro åtskilliga, som ej stillatigande tänka

finna oss i det längre, även om *våra förmyndare i regering, riksdag och press fortfarande som hittintills trampa ned vårt tanke- och känsloliv och ävlas att göra oss till maskar i stoftet.*

På grund av vad sålunda anförts och under åberopande av de hos riksdagen åren 1911, 1912, 1915, 1917 och 1919 väckta motionerna i världsspråksfrågan, hemställes,

att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte:

1:o) hos folkens förbund och de stater, som ej äro anslutna till detsamma, taga initiativ till en *förut-sättningslös* internationell utredning och överläggning för antagande genom mellanfolklig överenskommelse av ett världsspråk, avsett att inläras i alla världens skolor, ävensom till åtgärder för inrättande av en internationell världsspråksakademi för övervakande av det antagna språkets utveckling och enhetlighet,

2:o) för sådant ändamål särskilt stödja den av svenska världsspråkskommittén genom regeringens bemedling till förbundet ingivna hemställan om ett dylikt initiativ från förbundets sida.

Stockholm den 31 januari 1921.

Carl Lindhagen.

Bilaga A.

Till Nationernas förbund och dess första delegeradeförsamling.

Den 20 november 1919 sammanträdde i Stockholm ett antal för världsspråksfrågan intresserade svenskar till överläggning om lämpliga åtgärder för att om möjligt åvägabringa en snar lösning av denna fråga. Efter en diskussion, varunder man konstaterat, att anhängare av olika världsspråksförslag borde kunna ena sig i samarbete för vissa gemensamma önskemål, beslöt man tillätta en kommitté för att bl. a. undersöka, vilka åtgärder som närmast borde vidtagas för frågans lösning. Kommittén har bestått av 4 i fråga om språkvalet neutrala personer, 4 representanter för esperanto, 4 för ido och 2 talemän för ett nationellt språk, varjämte den med sig adjungerat en representant för den världsspråksriktning, som företrädes av »Mondalunionen».

Med åberopande i huvudsak av här bilagda betänkande, utarbetat av kommitténs redaktionsutskott¹ samt av arbetsutskottets därtill fogade förslag har kommittén beslutat att förelägga saken för Nationernas förbund.

Kommittén vill uttala, att vad som främst behöves är en alldeles förutsättningslös, auktoritativ och avgörande utredning av världsspråksfrågan i hela dess vidd samt därefter, i förekommande fall, auktoritativa åtgärder för att genomföra den lösning, som kan finnas önskvärd. Nationernas förbund bör äga förutsättningar att verksamt bidra till att bringa detta spörsmål, som i lång tid sysselsatt många människor av olika nationaliteter, till definitivt avgörande.

Svenska världsspråkskommittén dristar sig fördenskull hos Nationernas förbund och dess första delegerademöte vördsamt hemställa:

att förbundet måtte taga initiativet till en *förutsättningslös* internationell utredning och överläggning för antagande genom mellanfolklig överenskommelse av ett världsspråk, avsett att inläras i alla världens skolor, ävensom, i förekommande fall, till åtgärder för inrättande av en internationell världsspråksakademi för övervakande av det antagna språkets utveckling och enhetlighet.

Stockholm den 6 oktober 1920.

<i>B. J:n Bergqvist.</i>	<i>Sven Forshell.</i>	<i>J. Guinchard.</i>
<i>Carl Landelius.</i>	<i>Ad. Larson.</i>	<i>G. Adolf Larsson.</i>
<i>Sten Liljedahl.</i>	<i>Carl Lindhagen.</i>	<i>Paul Nylén.</i>
<i>Carl Ohlsson.</i>	<i>Knut Sandstedt.</i>	<i>Herman Söderbergh.</i>
<i>Leander Tell.</i>	<i>R. E. Zachrisson</i>	

På grund av resa i vetenskapligt syfte i Förenta Staterna har prof. G. De Geer ej kunnat underteckna denna framställning, men han har vid tidigare överläggningar inom kommittén varit principiellt ense med dess övriga medlemmar om framställningens huvudinnehåll.

¹ Herr Liljedahl och Ohlsson.

Bilaga B.

Betänkande från svenska världsspråkskommittén.

När man i våra dagar talar om ett världsspråk, åsyftas därmed ej något visst språk, som skall ersätta och uttränga de nationella språken och bli va det allena härskande, utan därmed avses ett internationellt språk, som vid sidan av de nationella skall användas som ett gemensamt muntligt och skriftligt meddelelsemedel vid alla slag av internationella förbindelser mellan folk och individer med olika modersmål.

Världsspråket avser således blott giva människor av olika nationer, som stå inför varandra som stumma, möjlighet att förstå varandra. Det vill på intet sätt inblanda sig i folkens inre nationella liv.

Världsspråket är, kort sagt, ett av politiska och nationella band obundet språk.

Är ett världsspråk behövt? Detta är alltid den första fråga, som tvivlaren framställer inför världsspråksproblemet. Utan tvivel torde väl denna fråga kunna besvaras jakande, även av de mest klenrogna. Nu mer än någonsin är ett sådant språk behövt. Förr i världen ha vi haft ett världsspråk, först grekiskan, sedan latinet, vilka visserligen ej voro den stora massans språk, utan de bildades och vetenskapens språk. Jämsides med latinet började på 16- och 1700-talet franskan göra sig gällande på den internationella vädjebanan. Och ännu i dag är det till en viss grad diplomaternas och den kosmopolitiska världens språk. Men allt eftersom de skilda folkens nationalitetskänsla utvecklades ha dessa språk förlorat sin betydelse som vetenskapens och det internationella umgängets enda språk, men i stället fick mänskligheten trenne språk, de s. k. stora kulturspråken, tyskan, engelskan och franskan. Så småningom började dock den ena nationen efter den andra fordra rätt och plats för sitt språk och full likställighet med förutnämnda tre språk. Mångspråkigheten har blivit värre och värre, därför att vi alltmera leva både i nationalismens och internationalismens tecken. Vetenskapen är ju till sitt väsende internationell och därför gör sig behovet av dess internationella samarbete alltmer gällande. De nutida kommunikationerna göra allt för att närma folken till varandra, men deras andliga närmande försvåras eller rent av omöjliggöres därigenom att människorna icke kunna förstå varandra. *Då vi redan på vetenskapens och teknikens område enats om gemensamma mått, mål och rikt, varför skulle ej en enhet för språket, den viktigaste och mest vitala bäraren av människokulturen, vara eftersträfvansvärd?* Endast en mening torde väl då vara rådande: ett internationellt språk är behövt.

Vid bildandet år 1901 av den internationella sammanslutningen av de förnämsta vetenskapliga samfundet och akademierna i världen (däribland Sveriges vetenskapsakademi) yttrade franska vetenskapsakademiens sekreterare, Duboux, följande sanna ord: »Den vetenskapliga verksamheten, som vid början av 19:de århundradet var begränsad till ett litet antal nationer, utbreder sig i våra dagar över hela världen. Vem inser icke, att om man icke vill återvända till villervallan i Babel, en så enorm vetenskaplig produktion måste bringas in under enhetlighetens och samförståndets tecken? Hur

Kan menas med världsspråk?

Är ett världsspråk behövt?

Nyttigt av ett världsspråk.

mycket tid förstöres icke för forskaren, huru många gagnlösa och därför även skadliga undersökningar utföras icke, om terminologi och nomenklatur växla allt efter nationerna, om klassifikationerna icke äro överensstämmande, om definitionerna icke äro desamma o. s. v.»

Detta yttrande kan i sanning sägas äga sin tillämpning även på de flesta andra livsområden.

Språket är ju medlet till andligt umgänge människor emellan. Människan blev människa, säger Humboldt, endast tack vare ett dylikt medel. Tankeutbytet medförde intensivare tankearbete, nya tankar och nya synpunkter, som riktade människans liv och förde henne framåt, materiellt och andligt. Denna utveckling hämmades dock i väsentlig grad genom mångspråkigheten. Språkgränserna äro alltid besvärliga och hindrande murar för tankarnas och idéernas spridning. Om redan språket, civilisationens förnämsta drivkraft, över huvud taget har en oerhörd betydelse, huru mycket större vore icke betydelsen av ett för alla jordens skilda folk gemensamt språk. Ideellt och praktiskt torde väl få tankar kunna verka mer tilldragande än den att skapa ett sådant världsspråk för alla. Vilken oöverskådlig nytta skulle icke ett gemensamt språk få för den stora del av mänskligheten, som nu på grund av brister i språkkunskaper ej kan deltaga i det internationella arbetet och umgänget. Det stora flertalet människor skulle i viss utsträckning beredas samma fördelar som nu endast kan beredas ett litet fåtal, som haft lyckan att kunna skaffa sig stora språkkunskaper genom uppoffring av tid, arbete och framför allt pengar. Överallt i världen skulle det bliva möjligt för vem som helst att söka sin utkomst, då språket ej längre såsom nu är fallet skulle lägga sig hindrande emellan.

Världsspråkets betydelse för det praktiska livets alla områden kan icke uppskattas nog högt. Vilka oanade möjligheter öppna sig icke för detsammans användning vid närmare eftertanke? Vilka oerhörda summor betalas icke nu för de ideella värden, som importeras från ett land till ett annat t. ex. i form av översättningsomkostnader och i all synnerhet genom den ofantligt långa tid, som alla lands människor behöva ägna åt studiet av många främmande språk. På vetenskapens, teknikens, handelns, kommunikationernas, turistväsendets och även litteraturens område skulle sådana påtagliga fördelar vinnas, att de äro oberäknliga.

Till den oerhörd praktiska nyttan av ett världsspråk komma dessutom ett politiskt och ett allmänmänskligt, som icke få förbises.

Tankarna ena människorna, men språken söndra dem, tyvärr. Språkstrider äro ju kroniska symtom på rashat och på en outplånlig kärlek till modersmålet, och det har väl så tydligt visat sig, att det är hart när en omöjlig sak att utrota ett språk ur ett underkuvat folks liv. Det skulle vara som att döda dess själ, att slita hjärtat ur bröstet. Vilken oerhörd vinst skulle det då ej vara för länder med skilda folkelement att ha ett neutralt språk för alla ömsesidiga förhandlingar! Huru många stridigheter skulle icke upphöra, huru många kränkningar av nationalkänslan skulle icke besparas den undertryckta nationaliteten! Varje språk skulle fritt få utveckla sig och dess litteratur ostört skänka av sin egenart den andliga näring varje folk behöver. Ett världsspråk skulle vara ett mäktigt stöd och en räddare åt mångt nu hotat

nationellt språk. Endast ett neutralt språk kan visa hänsyn för ömtaligheten hos alla nationaliteter och förenas med deras fosterlandskänsla och intressen och så att säga göra dem alla lika inför lagen. Det skulle bliva icke en fiende utan den bästa vännen till de nationella språken.

Nödvändigheten av ett världsspråk är följden av den alltjämt växande internationaliteten. Omvänt skulle vi kunna säga, att införandet av ett världsspråk skulle i alla avseenden öka internationaliteten, som nu behövs mer än någonsin efter det allt ödeläggande världskriget. Ett världsspråk skulle stimulera till utbyte av såväl varor som idéer. Det skulle bidraga till att man fortare och mera direkt finge del av upptäckter och framsteg i de olika länderna och därigenom spara tid och onödiga forskningar. Det skulle bidraga till en god sämja bland människor, vilket är nödvändigt för det internationella arbetets organisation och fördelning. Det skulle bli en inkarnation och symbol av den mänskliga andens helhet. Man säger ofta att de levande språken ha ett intellektuellt och moraliskt innehåll, nämligen ett folks ande, karaktär och själ. Men ett världsspråk skulle få ett rikare och djupare innehåll: helheten av de filosofiska, moraliska, vetenskapliga och praktiska idéerna och sanningarna, som bilda mänsklighetens härligt stora gemensamma fäderneärv.

Även om det ligger en överdrift i att påstå att införandet av ett världsspråk skulle vara tillräckligt för att hos människorna uppväcka medvetandet om deras broderskap, att förhindra blodiga konflikter mellan nationerna och sätta rätt i stället för våld, så skulle det åtminstone bidraga till att folken komma varandra närmare och flitigare umgås, att bättre lära känna varandra och därför mer högaktat och förstå varandra. Det skulle skingra många fördomar och förebygga mycket missförstånd. »Våra förfäder ha skapat familjemedvetandet, samhällsmedvetandet, nationalmedvetandet. Det tillkommer oss att skapa mänsklighetsmedvetandet», yttrade den franske filosofen Boutroux vid öppnandet av den internationella filosofkongressen i Paris 1900. Detta mänsklighetsmedvetande, som redan hade börjat forma sig *före* världskriget, och som kanske på allvar kommer att manifesteras sig *efter* detsamma, skall i världsspråket finna ett nödvändigt organ och ett oundgängligt befordringsmedel. Det tillkommer oss att påskynda denna stora omvälvning, som i mänsklighetens historia skall bliva en epok, jämförlig med boktryckerikonstens upptäckning, och som mäktigt skall bidraga till civilisationens framsteg (Couturat).

Då behovet, nyttan och nödvändigheten av ett världsspråk synas vara obestridda, så torde väl, mena de flesta, den enklaste lösningen av frågan vara att välja bland de av de flesta människorna nu talade nationella språken.

Tanken att taga ett nationellt språk till världsspråk har dock för länge sedan övergivits av de världsspråksivrare, som närmare satt sig in i frågan. De skäl, som tala emot, ja, alldeles göra det omöjligt att taga ett nationellt språk för detta ändamål, äro huvudsakligen av tvenne slag, ett politiskt och ett språkligt, påpekar O. Jespersen, professor i engelsk linguistik i Köpenhamn. Valet av ett nationellt språk skulle icke närma alla folken till varandra. I stället skulle det folk, vars språk valdes, helt enkelt i sig uppsluka alla andra folk, tack vare det oerhörda övertag, som detta folk härigenom finge över alla andra i politiskt och ekonomiskt avseende. Dess medlemmar skulle utom modersmålet icke behöva lära sig det extra, främmande språk, som man i alla andra länder måste inhämta, och redan detta vore en stor ekonomisk vinst och

Varför ej ett
nationellt
språk?

i samma mån en förlust och orättvisa i ekonomiskt avseende för de övriga folken. Man kan även förstå vilket övertag skulle beredas det privilegierade folket vid alla internationella förhandlingar och överläggningar därigenom att dess representanter suveränt behärskade det begagnade språket i jämförelse med andra språks representanter. Det vore även en olycka för de övriga folkens *andliga* kultur. Om t. ex. engelskan valdes, så skulle de engelska tryckalstren, tack vare den planetariska spridning de finge, kunna framställas så oerhört billigt, att de alldeles förkvävde all annan bokmarknad och därmed också de andra folkens andliga och ekonomiska liv. En dylik monopolställning för ett visst språk skulle i allmänhet förtaga möjligheten för andra folks litteratur att bli känd i främmande land. Självbevarelsestriften hos dessa skulle mycket snart reagera däremot, då det helt skulle strida mot deras intressen, ty en nations språk är vehikeln för dess idéer, för dess inflytande, för dess produktion. Det är inkarnationen av dess ande och symbolen av dess nationella enhet, av dess oberoende och dess supremati. Genom valet av ett nationellt språk skulle man också väldföra sig på den opartiskhetens princip, som böra vara rådande i alla internationella förhållanden, ty världsspråket har ju helt och hållet avseende på det internationella. Ett av huvudvillkoren är ju att ett världsspråk skall vara fullt neutralt och det kan aldrig ett nationellt språk bli, hur man än vänder på saken. *Ett världsspråk får icke bli ett frö till internationell avundsjuka eller världsövermakt.*

Det praktiskt-språkliga skälet, som förbjuder valet av ett nationellt språk, är lika viktigt och avgörande som det politiska. Ett nationellt språk, det må vara vilket som helst, är helt enkelt för svårt för alla utlänningar. Alla de befintliga språken vimla av svårigheter i fråga om uttal, rättstavning, grammatik, ordförråd och framför allt i fråga om frasen, uttryckssättet. Ytterst sällan kan en främling ens efter åratals ingående studier lära sig ett språk så väl, att han icke oupphörligt begär fel, som för infödingen genast röja hans främlingskap. Det är på grund av de olika historiska inflytandena på de naturliga språken, på grund således av allt det, som gör att vart och ett av dem är så kärt för den nation, som begagnar sig av detsamma, det är just detta, att de alla äro så ytterst svåra, som gör dem omöjliga som internationellt förbindelsemedel, vilket framförallt måste vara lätt att lära, lätt att använda och lätt att förstå.

Även är det av vikt att erinra om att ett nationellt språk, talat av en främmande nation, i dess mun alltid blir förvanskadt både med avseende på uttal och satsbildning. Den kände språkmannen Michel Bréal säger härom följande: »Det nationella språket skulle förlora mer än vinna på att spela rollen av världsspråk, ty det skulle bli en blandning av alla möjliga idiom och förlora hela sin egna själ och all originalitet. Jag hoppas därför att mitt modersmål franskan icke skall bli världsspråk.»

Liknande uttalanden ha även framkommit från engelskt håll.

Varför icke
ett av de döda
språken.

Som en lösning av problemet har även föreslagits ett av de döda, antika språken, och då särskilt latinet. Detta har emellertid endast föreslagits av den lärda världen. Men det har upprepats och kan icke nog upprepas, att ett världsspråk är icke blott bestämt för de lärda utan icke minst för den stora allmänheten, som icke har tillfälle att offra tid, pengar och krafter på att lära sig tre à fyra svåra, främmande språk. Ett världsspråk skall vara så lätt,

att det läres till och med utan lärare av vem som helst, även av personer med medelmåttig begåvning. Dessa villkor kunna dock ej uppfyllas av latinet eller något annat dött språk. De döda språken äro dessutom lika svåra som de levande och vidare föga utvecklingsbara, så att de lämpa sig för den moderna människans språkbehov på alla hennes vitt skilda områden. Tanken att taga ett dött språk till världsspråk kan därför utan vidare avfärdas. Visserligen har man föreslagit att förenkla latinet så att det bleve betydligt lättare, men att förenkla latin bleve ett annat språk än det verkliga latinet, och vi äro då genast inne på frågan om principerna för ett världsspråks uppbyggande.

De fordringar man uppställt på ett världsspråk äro dessa:

1) Det skall vara i stånd att tillfredsställande tjäna de sedvanliga mellanhavandena inom det sociala livet, de kommersiella behoven samt de vetenskapliga och filosofiska förbindelserna.

2) Det skall vara lätt att tillägna sig även för personer med medelmåttig elementär bildning.

3) Det skall vara fullt neutralt.

Man har sökt tre möjligheter för att tillfredsställa behovet av ett världsspråk:

a) ett *levande* (nationellt) språk,

b) ett *dött* språk,

c) ett *konstspråk*.

Det levande språket uppfyller icke fordringarna i punkt 2 och 3.

Det döda språket uppfyller icke fordringarna i punkt 1 och 2.

Konstspråket däremot uppfyller fordringarna i alla tre punkterna.

Då ett konstspråk otvivelaktigt är enda lösningen av världsspråksproblemet, torde det här vara på sin plats att närmare klargöra begreppet konstspråk, artificiellt språk.

Professor L. Couturat, den franske filosofen och matematikern och på sin tid den främste kännaren av världsspråken, karakteriserar ett konstspråk på följande sätt: »Mellan ett naturspråk och ett konstspråk finnes ingen absolut skillnad, endast en gradskillnad. Det s. k. naturspråket uppstår därigenom att människan i sin iver att uttrycka sig griper till alla möjliga medel. Det finnes i de spontant uppstående språken en omedveten logik, som har instinktens karaktär. Varje språkligt uttryck är i sig självt berättigad, liksom varje naturprodukt är det. Men genom språkets vidare utveckling har också tradition och vana kommit att spela en stor roll och övat ett hämmande inflytande, särskilt på den tendens till förenkling och större klarhet, som tydligen kan spåras i språkets historia. Vid världsspråkets utformande kan det därför bliva användning för ett arbete, som går ut på att låta förenklingstendenserna komma till sin fulla rätt och därvid gynna närmandet till det logiska idealet, mot vilket alla naturspråk omedvetet och famlande röra sig. Med orätt kallar man ett språk, som blivit frukten av ett sådant arbete, för ett *konstspråk*. Det fortsätter endast fullt medvetet en tendens, som finnes i de levande språken själva, och uppnår på denna väg fördelar, som dessa icke kunna erbjuda.»

Vi tillåta oss citera ännu ett uttalande om naturspråk och konstspråk, nämligen av danske rektorn Sv. Sveinbjörnson. Med anledning av de alltjämt framkomna påståendena att naturspråken äro levande, ett slags levande orga-

Vad bör fordras av ett världsspråk?

Vad menas med konstspråk?

nismer, och emedan man alltid sammanställer dem dels med levande väsen, »suppfyllda av folkens själ», dels med levande växter, under det konstspråket liksom konstgjorda växter betecknas såsom något fabricerat och konstgjort, så skriver han i denna sak följande:

»Varför passar icke denna sammanställning? Därför att det är en absolut artskillnad mellan naturliga och konstgjorda växter, medan det blott är en gradskillnad mellan naturspråk och konstspråk. Det är av största vikt, att man gör klart för sig att språket icke är en organism, varken ett levande väsen eller en växt eller något annat naturföremål; liksom att vi icke födas med ett språk. Språket är ett under årtusendens lopp utav människorna utvecklat uttrycksmedel för tanken, känslan och viljan; det är en verksamhet, som man genom ständig och ihärdig övning tillägnat sig. — — — Egentligen är det endast i fråga om modersmålet, som människan har tillfälle att förvärva sig denna känsla av »*naturalighet*» och »*liv*». Alla de andra tusende »naturliga» och »levande» modersmålen säga den oinvigde, i språket okunnige, ingenting; de äro för honom »döda» och »onaturliga». Inför konstspråket står man på precis samma ståndpunkt som inför det främmande språket, och vi förstå alltså, att förhållandet mellan naturspråk och konstspråk är detsamma som mellan modersmål och främmande språk.

Ordet »natur» har emellertid en annan betydelse, som är av vikt för ifrågavarande spörsmål. Det betecknar också det obearbetade, det vilt växande, det omedvetna med de inneboende krafterna och tendenserna. I den meningen står *natur* i motsats till *kultur*. Med konst, arbete och omtanke griper kulturmänniskan in i naturen, försöker ombilda och utnyttja det givna materialet på säkraste och mest kraftbesparande sätt; genom att ändamålsenligt använda befintliga krafter och tendenser skapas nya värden. På så sätt uppstår motsättning mellan naturväxter och kulturväxter, naturfolk och kulturfolk, naturspråk och kulturspråk, vilken benämning det egentligen borde ha, enär det just är en kulturskapelse och dess mål är att tjäna kulturen. På samma sätt som det icke kan dragas något skarp gräns mellan vilda och odlade växter, så kan en sådan ej heller dragas mellan naturspråk och konstspråk. *Konstspråket är själva naturspråket, underkastat en sakkunnig, rationell behandling.*»

När man uppställer det artificiella språket gentemot våra s. k. naturliga, så glömmar man att alla naturspråk i sina senare utvecklingsstadier till stor del äro produkter av ett medvetet och övertänt arbete, således något »överenskommet». Om man ur dessa skulle taga bort alla de artificiella elementen, så skulle man vara tvungen att ur våra lexikon stryka ut massor av ord, alla »lärda» ord; för att icke tala om sådana grammatiska regler, som icke uppstått genom folkbruket utan »genom de boklärdas hårklyverier och grammaticis fantasier». Det är vanan som gjort oss blinda för det artificiella i våra levande språk och kommit oss att tro detta vara naturligt. *Ett språk är alltid artificiellt för barnet eller för främlingen, som skall lära det.* Därigenom att ett konstspråk är fritt från de levande språkens alla oregelbundenheter, ofrivilliga ordbildningar m. m., så är det i verkligheten mera naturligt eller följdriktigt än dessa, det är *rationellt*. Det torde även böra påpekas, att då ett av kulturutvecklingen skapat behov allt starkare gjort sig gällande och då de naturliga hjälpmedlen varit otillräckliga för deras fyllande, har man

alltid tagit sin tillflykt till den på vetenskapens forskningar grundade tekniken och fått problem lösta med »artificiella hjälpmedel» (t. ex. ångbåtar, flygmaskiner, telegraf och telefon, maskiner över huvud, kemisk industri, till exempel färg och gödningsämnen) och en *målmedvetet* utformad konstprodukt kan och bör i skärpa, entydighet och fulländning vida överträffa ett av naturens okontrollerade godtycke danat verktyg.

Den erfarenhet man redan haft av försök att åstadkomma ett världsspråk visar å andra sidan otvetydigt, att världsspråket måste grundas på de *språkelment*, som föreligga i de befintliga naturliga språken. Det nya språkets »konstgjordhet» får i själva verket blott bestå i ett utsovrande av dessa språkelement, deras ordnande och värdesättande ur statistisk och språkpraktisk synpunkt samt deras bearbetning (förenkling) och sammanfogande enligt allmänna språkliga och logiska lagar. För konstruerandet av ett »artificiellt» världsspråk måste sålunda tillämpas alldeles samma tillvägagångssätt som vid varje framskapande, ur det material naturen själv erbjuder, av tekniska hjälpmedel till övervinnande av svårigheter, där de ursprungliga »naturliga» hjälpmedlen icke längre äro till fyllest.

Som ledande princip härvid har professor O. Jespersen, med en tydlig omformulering av Benthams berömda etiska formel, uppställt grundsatsen: »Det bästa internationella språket är det, som erbjuder största lättheten för största antalet människor».

Funnes en för alla språk gemensam grundval, så borde givetvis det för alla lättaste språket uppbyggas av det för de olika språken gemensamma stoffet. En sådan grundval känner icke den linguistiska vetenskapen. Det är alltså uteslutet att på den vägen nå fram till det för alla lättaste språket. Å andra sidan är det klart, att ett sådant språk måste uppbyggas på ett i möjligaste mån enhetligt och för betydande kulturfolk gemensamt språkmaterial. Ingen språkgrupp kan i detta hänseende tävla med den indoeuropeiska. I själva verket äro ju de europeiska språken utbredda över hela de amerikanska och australiska världsdelarna samt över stora delar av Afrika och Asien. Beaktansvärt är ock, att redan utarbetade världsspråk (byggda på europeisk språkgrund) vunnit icke ringa utbredning och användning bland särskilt de asiatiska kulturfolkerna samt visat sig för dem lättinhämtade och lätthanterliga.

Emot möjligheten av ett världsspråk invänder man ofta, att språket är den spontana produkten av folksjälens och icke kan skapas genom beslut eller överenskommelser. Men vi ha ju massor av vad man skulle kunna kalla överenskomna språk, de internationella teckensystem, t. ex. siffror, algebraiska tecken, kemiska formler, musiknoter, sjösignaler, vilka alla äro överenskomna och genom vana blivit lika naturliga som de levande språken. På samma sätt förhåller det sig med telegraftecknen, de dövstummas teckensystem, de blidas alfabet. Alla dessa system äro lika många språk, resultatet av uppfinningar och överenskommelser, och likväl bliva de för dem, som dagligen praktisera dem, det omedelbara och spontana uttrycket för deras tankar.

När olikheten i språk hos folk, som i ekonomiskt och intellektuellt hänseende äro beroende av varandra, till slut blir ett alltför tryckande hinder för gemensamt umgänge, då skapa folken sig ett medel att göra sig förstådda, ett umgängesspråk; i de flesta fall ha dylika språk varit kompromisspråk, d. v. s. de sammansättas av beståndsdelar av alla de idiom, som vid tillfället

Grundval för ett världs-språk.

Är ett konsi-språk möjligt?

äro intresserade parter. Ett exempel på ett dylikt språk ha vi i *pidgin-engelskan*, som är en stympad och med kinesiska beståndsdelar bemängd engelska, vilken numera på ett mycket vidsträckt område förmedlar umgänget mellan européer och infödda. Pidgin-engelskan är ett nödvändighetsspråk, som först var endast talspråk, men som nu även blivit skriftspråk. Det är alltså ett språk, som icke är något folks modersmål; det är helt enkelt ett konstspråk och har åstadkommits genom överenskommelse. Denna överenskommelse är i detta fall en kompromiss mellan tvenne ledande språk, som i viss proportion lämnat stoff till detta konstspråk.

Tysken W. Fraustädter påpekar i sin skrift »Die internationale Hilfssprache», att det finnes bland annat ett mycket betydande nu levande språk, som även är ett kompromisspråk, nämligen det tyska skriftspråket. Han skriver därom följande: »Även detta språk har uppkommit på grund av nödvändigheten av ett förståelsemedel, i detta fall för människor tillhörande samma folk, vilkas olikartade dialekter försvårade det ömsesidiga förståendet eller rent av omöjliggjorde det. Detta tyska skriftspråk uppkom först på papperet, d. v. s. som rent skriftspråk. Den luxemburgske kejsarens kansli begagnade nämligen ett av syd- och mellantyska beståndsdelar hopsatt språk för att göra sina förordningar på lika sätt begripliga för alla tyskar. Detta kompromisspråk blev sedan använt av habsburgarna och längre fram av de sachsiska kurfurstarna i ämbetsverken. Luther begagnade detta sachsiska kansli-språk för sin bibelöversättning och införde det på så sätt i litteraturen. Nu är det alla tyskers skrift- och talspråk.»

I det tyska skriftspråket äga vi alltså ett verkligt konstspråk, d. v. s. ett språk, som skapats genom medvetet arbete, genom överenskommelse, och som man sökt göra så ändamålsenligt som möjligt, och som nu är miljoner människors modersmål.

Vad som här sagts om det tyska skriftspråket gäller även i mångt och mycket om de flesta erkända skriftspråk (t. ex. sanskrit, det klassiska latinet, noprovençalskan, ryska skriftspråket). De äro i själva verket normaliserade produkter eller sammangjutningar, i somliga fall t. o. m. verkställda av historiskt kända personer på grundval av en eller annan förhärskande dialekt. Genom skolor och ämbetsverk ha sedan dessa reglerade språk bibringats ett lands invånare som ett gemensamt landsspråk. Vi behöva ej gå längre än till rikssvenskan för att få ett ytterligare bevis härutinnan. I förbigående må även nämnas det norske landsmaalet, vars skapande ju ligger oss mycket nära i tiden.

Vad som mer än teoretiska utläggningar bevisar möjligheten av att använda ett konstspråk för alla de ändamål, vartill det är avsett, det är den nu snart femtioåriga erfarenhet, man haft av de konstspråk, som användas av miljontals människor av vitt skilda nationer och raser. Professor Otto Jespersen påpekar, »att man endast behöver draga den största möjliga nytta av den internationella ordsfatt, som den civiliserade världen redan förvärvat, för att få ett gott internationellt konstspråk. Där för tjugu år sedan endast systemdykte upp, vilka voro lika skiljaktiga från varandra som natt och dag, börjar man nu se de stora konvergerande linjer, som tillåta en att skönja det ögonblick, då mänskligheten till sina andra civilisatoriska segrar lagt den av ett hjälpspråk, som är erkänt och praktiserat av hela världen, av hela den

värld, vilkens synkrets icke begränsas av fosterlandets trånga horisont. Är det möjligt att medelst en enda formel definiera allt det, som måste fordras av ett praktiskt internationellt språk? Ja, jag tror det.» Erfarenheten har ock till fullo visat detta.

Till vad som sagts om världsspråket må här fogas några ord om dess betydelse från rent pedagogisk synpunkt.

Världsspråkets pedagogiska betydelse.

Ett »konstgjort» språk, byggt på de för ett sådant språks möjligheter rätta principerna, skulle i vida högre grad än varje »naturligt» (levande eller nationellt) språk lämpa sig som begynnelsespråk. Dess, i jämförelse med de levande språken, klara och logiska byggnad, dess undantagslösa regler skulle ge en språklig skolning, teoretisk och praktisk, som intet levande språk med dess virrvarr av regler, undantag och språkegenheter kan ge.

Om undervisning i världsspråket ersatte de första skolårens grammatikundervisning i modersmålet eller något främmande språk, skulle detta komma hela språkundervisningen till godo. Den mer eller mindre torra, mekaniska och teoretiska grammatikundervisningen skulle ersättas med undervisning i ett språk, vars regelbundenhet ständigt påminner om just det, som vid den senare språkundervisningen, närmast i främmande språk, är oundgängligen nödvändigt för uppbyggandet av de enskilda satserna. Undervisning i världsspråket skulle på ett snabbare och lättfattligare sätt än undervisningen i modersmålet eller främmande språk ge ett grammatiskt schema, enkelt nog för att ligga inom räckhåll för de lägsta klassernas uppfattning, men även tillräckligt fullständigt för att förklara och belysa den mera svårfattliga och invecklade strukturen hos de nationella språken.

Om världsspråket ersatte grammatiken i de första skolklasserna, skulle den för språkintresset från allra första början dödande frågan: »Vad skall det tjäna till att läsa modersmålets grammatik, jag kan ju tala mitt modersmål ändå!» kunna undvikas. Man finge de för språkundervisningen nödvändiga begreppen att praktiskt klarare framträda på samma gång som man undveke att ens ge skenet av att grammatisk undervisning vore ett blott och bart självändamål.

I världsspråket är minneskunskapen nedbragt till det allra oundgängligaste, medan däremot intet levande språk, ej ens modersmålet undantaget, erbjuder det medel till självständig tankeverksamhet och därmed ökat intresse som det konstgjorda språket.

En blick på världsspråkets struktur visar att det icke är annat än ett renat och idealiserat utdrag, en kvintessens av nationella språk. För alla dem, som under nu mer än tjugu år sysselsatt sig med olika världsspråkssystem, har det visat sig, att ett »konstgjort» språk tjänar dem som ett ypperligt precisionsinstrument för tankeformernas analys och exakta uttryck, ur logikens synpunkt överlägset våra levande språk, som vimla av alla slags oklara och flertydiga uttryck.

Om, som världsspråkets anhängare anse, detta är lätthanterligare än ett främmande språk, och därom böra de som använda det i tal och skrift äga vitsord, så skulle översättning från världsspråket till modersmålet ge det allra ypperligaste tillfälle till övning i modersmålets begagnande i tal och skrift. På samma gång inbjuder en dylik översättning till en analys av

orden, vartill översättning från ett nationellt språk med dess mer eller mindre konventionella former icke erbjuder.

Omvänt skulle en översättning *till* världsspråket från modersmålet tvinga till en analys av det egna språkets ord och uttryck, som icke äger rum i samma grad vid en översättning till nationellt språk.

Dessa egenskaper hos världsspråket skulle alltså leda till en djupare förståelse av modersmålet.

Redan på grund av den allmänna språkliga skolning, som undervisningen i världsspråket och dess praktiska användande i tal och skrift giva till fromma för språkundervisningen över huvud, skulle världsspråket utgöra den allra lämpligaste inledningen till studiet av främmande språk. Ett annat viktigt skäl för världsspråket som begynnelsespråk är, att då dess ord, stammar, förstavelser och suffix, kort sagt, dess beståndsdelar, till största delen finnas som lån i modersmålet, man redan i dessa och i vida högre grad än vid något annat språk har en utgångspunkt i något bekant eller gemensamt, alltså en grund att bygga vidare på. Och detta gemensamma är så mycket värdefullare pedagogiskt och moraliskt som det pekar på kulturell och ekonomisk samhörighet.

Det personliga, levande intresset och därmed också kunskapen om främmande länder och folk skulle givetvis genom brevväxling på världsspråket eller t. o. m. det anspråkslösa utbytet av vykort mellan barnen i de mest skilda världsdelar stiga i hög grad, till gagn för undervisningen, främst naturligtvis i geografi och historia. Hela jordens barn och efter dem de vuxna skulle, så att säga, föras närmare varandra, ej blott fysiskt genom alla den moderna teknikens kommunikationsmedel utan även *andligt* genom det viktigaste av alla kommunikationsmedel: språket, och många impulser väckas till en mänskligare uppfattning av den i raser, religioner och klasser söndrade mänskligheten.

Efter dessa principiella uttalanden återstår att beröra frågan om världsspråkstankens förverkligande.

Världsspråkstankens förverkligande.
(Arbet-utskottets hemställan.)

Vid sammankallandet av det utav ett trettiotal personer besökta mötet den 20 november 1919 hade man utgått från den grundsatsen, att alla, som behjärtade världsspraksfrågans betydelse, borde ena sig för att föra den framåt, oavsett olika uppfattningar om de grunder, på vilka språket borde byggas. Denna uppfattning vann också mötets enstämmiga gillande och antogs såsom instruktion för den av mötet tillsatta kommittén på fjorton personer, bestående av 4 i fråga om språkvalet neutrala personer, 4 representanter för »esperanto», 4 representanter för »ido» samt 2 talemän för ett nationellt språk, och vilken med sig adjungerat även en representant för »mondal»-unionen.

Detta enighetssträvande måste således samla sig om en propaganda för att hos den allmänna opinionen väcka intresse för en av alla människors största livsangelägenheter samt hos staternas styrelser vinna anslutning för nödvändigheten av ett internationellt avgörande av frågan genom mellanfolklig överenskommelse om ett världsspråk, som inläres i alla skolor. I sammanhang därmed bör även övervägas inrättandet av någon internationell akademi, som övervakar språkets utveckling och enhetlighet. I dessa tider, då internationella uppgörelser äro dagspolitikens viktigaste uppgift, bör icke heller få saknas plats för världsspraksfrågan. Ett av de tillfällen, som icke bör försum-

mas, är det delegerademöte, vilket för första gången den 15 november 1920 äger rum med nationernas förbund. Genom Sveriges anslutning till förbundet har detta ock blivit vår högsta utrikesstyrelse. En hänvändelse till förbundet från svensk sida är därför så mycket mer påkallad, helst som därigenom tillgodoses ett synnerligt behov för vårt land med ett modersmål, som är så föga känt och utbrett i världen. *Oavsett vad ovan anförts, bör givetvis utredningen vara förutsättningslös och således omfatta alla ifrågasatta lösningar.*

De åtgärder, som för sakens genomförande äro erforderliga, kunna vara mångahanda, och vi anse att kommittén därför bör fortfarande fungera. Nu till en början synes emellertid kommittén och dess kommittenter böra med överlämnande av detta betänkande:

1:o hänvända sig till Nationernas förbund och dess första delegerademöte med en hemställan, att förbundet måtte taga initiativ till en förutsättningslös internationell utredning och överläggning i och för antagandet genom mellanfolklig överenskommelse av ett världsspråk, avsett att inläras i alla världens skolor, ävensom inrättandet av en internationell världsspråksakademi för övervakande av språkets utveckling och enhetlighet;

2:o ingå till svenska regeringen med en hemställan att den ville, i vad på densamma ankommer, också främja ett sådant strävande.

Särskilda uttalanden.

I framställningens syfte ävensom i motiveringen, i vad den avser att hävda den tvingande nödvändigheten och den obestriddliga möjligheten av ett s. k. konstgjort världsspråk, instämmer

B. J:n Bergqvist.

Med reservation till förmån för ett *mondialt* språk, vid vars uppbyggande alla världens kulturfolk få med sin proportionerliga andel, i den mån de respektive språkens struktur och den distinktiva logikens krav det medger. Den omständigheten, att linguistiken i trängre mening hittills icke arbetat efter denna »det naturliga urvalets princip» vid skapandet av världsspråk, har ingen som helst negativt avgörande betydelse. Detta så mycket mer som flera framstående språkmän (bland annat den framstående orientalisterna prof. E. Tegnér) redan förklarat, att den hittills gängse språkindelningen endast existerar i brist på en bättre. Däremot ger livet självt ett affirmativt stöd för vår princip, i det alla nationalspråk i allt större och större utsträckning upptaga och i sig införliva ord av vitt skilda språkområden. Så påträffas till exempel i japanska med flera asiatiska språk en hel del ord av europeiskt ursprung, och omvänt äga vi redan många orientaliska ord, vilkas antal för varje dag ökas, allt eftersom det språkliga distinktionsbehovet gör sig mera gällande.

Det är klart, att ett världsspråksarbete efter dessa naturliga och objektiva principer i stort *ej* kan *giva* mer än *ett enda* språk som slutligt resultat.

Sven Forshell.

Instämmande i denna skrivelses allmänna syfte beträffande nödvändigheten och lämpligheten av antagandet av ett världsspråk att användas vid mellanfolkliga förbindelser, våga vi dock, med hänvisande till bifogade utredning,¹ som verkställt av Nordiska fredsförbundet, hemställa, att detta gemensamma språk måtte bli engelskan.

Knut Sandstedt.

R. E. Zachrisson.

Bilaga C.

Svenska världsspråkskommitténs medlemmar.

Neutrala:

Överdirektören, numera ecklesiastikministern B. J:n Bergqvist
 Professor G. De Geer
 Ledaren av Arbetarnes bildningsförbunds Stockholmsavdelning Carl Landelius
 Borgmästaren C. Lindhagen.

Esperantister:

Kamreraren Ad. Larson
 Redaktör Paul Nylén
 Läroverksadjunkten Carl Ohlsson
 Kontorschefen Leander Tell.

Idister:

Direktören för statistiska kontoret dr I. Guinchard
 Aktuarien G. Adolf Larsson
 Tandläkaren Sten Liljedahl
 Rektorn vid Djursholms läroverk Herman Söderbergh.

Förespråkare för engelskan:

Roteman Knut Sandstedt
 Lektorn vid högre lärarinneseminariet R. E. Zachrisson.

Mondialist:

Representanten för mondalunionen och dess svenska kommitté skräddarmästaren Sven Forshell.

¹ Ej här bifogad. Finnes i tryck tillgänglig.